

ШЫҢ

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Соединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1967 ч. ИЮНЬ 10 СУББОТА № 135 (6772)

Өртөө 2 көп.

1941-1945 чылдарда Ада-чурттуң Улуг дайынының үезинде немец фашисттик эмлекчилерге удур тулчуушкунуңга дайынчы шылгалдарды дээш ССРЭ-ниң Дээди Соединиң Президиуму Ада-чурттуң Улуг дайынының хөй болуп идепкейлиги киркиччилерин ССРЭ-ниң орденнери болгаш медальдары-биле шаңнаан. Олар болза тулчуушкунуң үезинде балгылаттырган болгаш мурунуда дайынчы шаңгалдар-биле демдегеттирбээн кижилер болуп турар.

Мызыл Тук орден-биле 3 кижини, Ада-чурт дайынының орденнениң I чергези-биле 470 кижини, Ада-чурт дайынының орденнениң II чергези-биле 4.856 кижини, Кызыл Сылдыс орден-биле 8.412 кижини, Алдар орденнениң III чергези-биле 9.121 кижини, «Зресс-маадырлыг чорук дээш» деп медаль-биле 18.704, «Дайынчы шылгалдарды дээш» деп медаль-биле 14.311 кижини болгаш Ушановтуң медалы-биле 2 кижини шаңнаан.

БУДУРУЛГЕГЕ — БЕДИК КУЛЬТУРА

Будурулге черлеринде ажылдап турар кижилериниң күш-ажылын улам чингедир болгаш ону кадыкчылар, өзэл-ондана, зарыг-арымна таарыыр чорутуу чайладырының айтырыгларын бистин чуртуушта күрүне учур-дузалыг чугула херек кылдыр көрүп турар. Ол хемчеглерни амыралга ботандары эртем-техниктиг депшилге-биле ханы холбаалыг. Совет күрүне бодунуң баштайгы хүннеринден эгелээш-ле будурулге чери гигиенаның, арыг-шевериниң норма-чинээзи сагаан турарын чедип алыр дугайында доктаамал сагыш салып келген. Ук программаның боттанышкынын бистин чуртуушта хөй-хөй эрги будурулге черлериниң чаартынып, муң-муң сайыраңгай фабрика, заводтарның тургустунуп турары бадыткап болур.

Күш-ажылдың байдалын энжидеринге ону эртемеге үндөзүлп организаастаары чугула рольду ойнар. Харын эртем буюу-биле организаастаашкын ажылдаар черлерин чөлсөглөп дерининиң амыл чорудулгазын тус-тус мезгелерге эң таарымчалыг хуваарының, ажылдаарына, дыштанырына элтиг графити чогадырының айтырыгларын хаара тудуп турар. Күш-ажылды эртемеге үндөзүлп организаастаарының бир кол неээниге цехтер, участок санынга таарымчалыг эстетиктиг байдалды тургузары хамаарыыр. Чугле ынчан ажылдап турар кижилер кадык-шырык, будурулге аныктыг, бодунуң чогадыры бот-идеппейни бедиер аргалыг болуру билиндир.

Совет эрге-чагырганың бежен чылын демдегээр юбилейлиг чылче киирип тургаш, бистин чоңуусу будурулгеге-даа, амыдыралга-даа бедиик культураның үлегер-чиңгези көрүжүр дээш демисежир сорулганы салган. Москва, Ленинград, Ярославль, Свердловск хоорайларының муракчы будурулгелериниң күш-ажылдың культуразын бедиер дээш демиселге киркирине бугу чоңа салган кыйгырынын бистин анык республиканың элчилери деткээр. Эрткен чылдың июнда СЭКП Тыва обкому, республиканың Министрлер Чөвүлели болгаш облпофчөвүлели Совет эрге-чагырганың 50 чылынга турасмаатан будурулгениң культуразының болгаш үлетпүр эстетиканының нөрдүзүн эрттирер дугайында каттышкан доктап хүлээп алган.

Ону буюра Тываның үлетпүр будурулгалары, тудуг болгаш транспорт организаациялары ук нөрдүгө дээр чегин ээлээр дээш туснай организаастехниктиг хемчеглериниң планын чогааткан. Нөрдүде комиссияларны колдууда идепкейлиг, чогадыкчы индустриалыг эштери соңган. Ол нөрдүде-чарыштың баштайгы үч-чадыз эрткин. Бу үеңиң дургузунда бедиик культураның будурулгени атты чедип алыр дээш социалистик чарыш-на Кызылдың үлетпүр будурулгалары (алгы завод, типография, дээр-нылга комбинаты), «Тыва даг-дугу» комбинаттың чамдык цехтери, Кызылдың № 2 автозавод-агыны эки дуржулганы мөңкөп алган. Нөрдүде бу организаацияларга ажылдаарына таарымчалыг байдалды тургузуп, техниканың кижи амыл чор чоруну бедиик, будурулгеге бертирер, хоралыг буюмдардан аарып таварылгалары эвээздиринге улуг салдары чедирген. Чугле Кызылдың будурулгелеринге бу чылдың баштайгы неартылында бертинип, онданга таарыыр чорук мурунундагы чылдың ол үезинден үеңи беш хуу эвээжиз.

Ажылдаар чериниң культуразын бедиер, үлетпүр эстетиканың нөрдүзүн өгөлдөрүн дүүштүр цехтерини, участоктары эңгелеп дерин дээш республика найысылалының даараныччылары чамдык хемчеглерин чоруткан. Комбинаттың дериг-херекселдерин өрөл иштин улам чырып аян кирик өчүгү дозу-биле будуп, хүндүсү чырык-биле демейлешкен чырыктылыг электри лампаларын кылган. Бригадалар санында кадыкчылыг булуңулары бар. А цехтерге кирген кижиниң сөтикл-салгыжын негаан үнүштер, чеченер өөртүп өлөр. Бу бугу даараныччыларга бедиик будурулчулуг ажылдаар органы берип турар.

Аар ажылдарын чингедир механизминери, тургузулгалары, ажылды кадыкчылар доураң-дооюн, ботталган агарыны үндүр сорар вентиляторлары, электри шугуунуң камгалал тургузулгаларын чогадыкчылар болгаш чаартыкчыларны сагалы-биле кылдып турар.

Үлетпүр эстетиканың болгаш будурулге культуразының деңгели республиканың чамдык ажыл-агыйларында кууд болуп турарын айтыр херек. Күш-ажылды эртемеге үндөзүлп организаастаарының айтырыгларын чаналып кирбес, бедиик культура дээш чарышта киржип турарын сазында айтса-даа, херек кырында кылыпкан ажылы шоолуг чер албас будурулгелер, тудуг, транспорт организаациялары бисте бар. Кызылдың сүт, туубу заводтары, «Тыва тудуг» трестини организаациялары, Кызыл-Мажалык АТА-зы бу чугула ажылды херекке албайн турар. Харын-даа будурулгеге бедиик культураны нөрдүзүнүн нөрдүзүгө киржилгени уштап-баштаар комиссиялар үстүндө адаанычыс ажыл-агыйларда чугле бую барылаалал тургустунган. Будурулгениң чаартыкчыларының күш-ажылды чингедир, гигиенаның нормазын сагыры чингеттиг ажылдарды ындыг комиссияларның киржилгезин нагаан чүүлдер хөй. Чинээ, туубу заводунуң цехтеринде механизастаар, өл-шынты намдадыр ажылдар-ла хөй. А ону эвэр дээш заводтуң коммунистери, профессионал организаациясы ажылчынарын, инженер-техниктиг кадрларны идепкейин чүге көдүрбөй турары?

Чамдык ажыл-агый удуртукчулары нөрдүгө киржинче шоолуг киңизингэй салбайн турар. Оң уламындан чугула хемчеглер чедир кылдырмаан, технолөгтү чорудулгага биче механизацияны барын нөрдөрт-пизан, цехтерде инди-хөп солуп көдөр черлерин чогуур нөрдүгө дүүштүр тургустуу болгулаар. А бедиик культура дээш көмүрстүң нөрдүзүн, оң күссөлдөзүн пропагандалаар ажыл чөтпөс. Ол ышкаш нөрдүде комиссиялары эртем-техника, чогадыкчылар болгаш чаартыкчыларның будурулгелерде нитилелдерин-биле ношка харылаалыг ажылдап турар.

Будурулгелерде, тудуг болгаш автотранспорт организаацияларында партия, профессионал, ажыл-агый, чогадылга амылының организаациялары культурулуг ажыл-иш, материалдыг байланыг тургузучу совет кижиниң кадыкчылыгы, өөрүшүлүг сагыш-сетили дээш социалистик чарышты улам күштөдирер ужурулуг. Чугле ынчаарда бежен чылга алдарыткан будурулге культуразының, техниктиг эстетиканың нөрдүзүн эки шынарлыг болур.

Бистин интервьюс

Күрүне албан черлериниң ажылдакчыларының профессионал обкомунуң даргазы Владимир Федорович Матсонга бистин корреспондентивис ындыг айтырыгы салган.

Эп Матсон корреспондентиниң айтырымына мынча деп харылаан:

— Удуг-даа, бичин-даа кижилериниң омак-тегелүг дыштаныр үеи — магалыг чай келген бо. Коммунизмни тургузуп турар бистин чуртта амыл чоруну кадыкчылыг, дыштанылыгы дээш хөй чүүлдерин кылдып турар.

1967 чылда бистин чуртка профессионал санаторийлеринге, дыштанылга байындарында болгаш санаторияларга чеди миллион кижи, азы эртек хылымдан 300 муң хөй кижи дыштаныр. Чөвүн миллион кире кижи профессионалдериниң турисчи баазаларына, солун покодтарга хаара туттунган турар. Казык камгалал министрствотунуң болгаш ведомстволарының, министрстволарының шугуму-биле санаторийлерге, дыштанылга байындарына шалээзден дык хөй кижилер дыштаныр.

Бистин республиканың ажылы чоңунуң дыштанылыгында хамаарыштыр чугулаал болур үлүз-де база хөй. Санаторийлерге, дыштанылга байындарына, республикадан дашкаар турисчи баазаларга, Кавказтын Кара-Далай өркендерине, Крымда, Прибалтикада, Белорусияда кадыкчылыг черлеринге бистин республиканың 1380 ажыг амыл чоруну, албан-хаакчылары дыштаныр. 810 кижи бо чырын Уш-Белдирге болгаш Чердере баарлар.

ЧАЙГЫ ДЫШТАНЫЛГАНЫ КАНЧААР

Профессионалдериниң республика чөвүледи, турисм талазы-биле чөвүлөтү баа профессионалдериниң адырлар дайы-биле обкомнар-биле кады Тожунун каас-чараш Аас халуунуң чанынга бир ээлчег-де ийи неделя тургузунда дыштаныр чар турисчи баазаны тудуп турар болгаш алаа баштайгы сезонда 50 кижи, а ниятин-биле бо чылдын үч сезонунда 150 ажыг кижи дыштаныр. Бирги сезон июнь 25-те эгелээр. Ук хөлдүн чанынга дыштаныр кижилер хөлдүн чараш чурчумалын магадал көөр, арыг агаарга селгүстүрер, хемелерге олтурга, аян чорук кылдыр, быктыктар, турисчи покодтарга киржир.

Солун маршруттуң «Найрала» деп поездин бистин республиканың ажылчы чоңунга бир-ле дугаар организаастап турар. Маршрут Кызылдан эгелээр Шүшенскө эгелер, оң соонда поезди-биле Абакандан Москвага чорутур. Ленинград чөткө, оортан Кызылга дедир келер. Билет өртөө 165 рубль, ук өртөккө баар, көзүннү, орукка чөмөннүнүн, аксууриниң өртөктери шупту кады кирип турар. «Найрала» поездиниң турисчилери Октябрьдиниң социалистик Улуг революциясы-биле хол-башкан төгүлүт черлерге, Москвада, Ленинградта музейлерге, театрларга — бүтү-ле солун черлерге баар болгаш оларын со-нуургап көөрлер.

— Путьбалкар-биле дыштаныр кижилериниң дугайын силерниң чугулааның ол мыйзам, ынчаарга бажынында, зал-оранылга турар кижилерини дыштанылга-ын канчаар организаастап болур ирги? — деп, бистин корреспондентивис Владимир Федоровичтен айтырган.

1967 чылда бистин чуртка профессионал санаторийлеринге, дыштанылга байындарында болгаш санаторияларга чеди миллион кижи, азы эртек хы-

А. Н. Косыгинге хүлээп алышкын

Сирия Араб Республикаының Совет Эмлекчиде Ома болгаш Бурун эргелиг элчини Салах эд-Дин Таралын ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин июнь сесте Кремльге хүлээп алган.

А. Н. Косыгинниң болгаш С. Таралынниң арасында найыралчы байдалга өрткөн беседаның үезинде ийи таланың сонургап турар айтырыгларын чугулаашкан.

ОКТАБРЬНЫҢ АЛДАРЫ—БӨГҮНГҮ АЖЫЛ-ИШТЕ

Юбилейге күш-ажылчы белектер

Танды район күрүнеге сүт садарының чартык чыл планын беш ай иштинде 104,5 хуу, эъттин планын 101 хуу күүсеткенин СЭКП обкому болгаш республиканың Министрлер Чөвүлели сөтикл ханышкыны-биле демдегелээр. Тандыжылар Төрөөн чуртка пландан ажыр сүтү 500 тоннадан, эътти 1000 центнерден эвээш эвэсти берип шыдаар, ол ышкаш кыргылданы, күрүнеге дук садарын чедир-кириниң чорудуп, малды одарладып кадарарын, чер болганга тарылгаларын ажаалдазын, мал чөмөннүн белектелинге, дүжүт ажаап алышкынынга белектели хынамчалыг организаастап, техниканың ажылгалыга болгаш кадага-лаашкынынга чогуур корум-чуруму тургузуп, көдээге тудуг ажылын калбартып, ооң-биле Улуг Октябрьниң 50 чылынга төлөптег ужуражырының херээнге улуг салышкыны кирик дээрзинге быжыг буюрун илереткен.

Чөөн-Хемчикте СЭКП XXII съездининиң чартык чыл планын 151,9 хуу, сүтүнүн планын 139 хуу күүсеткен. СЭКП обкому болгаш республиканың Министрлер Чөвүлели бо совхозтун ажыл-ишчилеринге байыр чедирбешан, юбилейлиг чылда продукция будурерин база пландан ажыр күрүнеге садарын көвүдөдиринге, үстүндө айткан хемчеглерин чорударына анык совхозтун найыралдыг коллективни бугу күштү салыр дээрзинге буюрун база илереткен.

«КОСМОС-164» УЖУДУШКУНДА

Черик «Космос-164» дээр кылмыл спутниктин ээлчеглиг салып үндүрүшкүнүн 1967 чылдын июнь 8-те Совет Эмлекчиде боттандырган. 1962 чылдын март 16-да СЭТА-ның чарлаан программасына дүүштүр космос делегемин шинчилээр чорукту үргүжүлээр сорулгалыг эртем аппаратураны ол спутникте тургузан.

Спутникте тургускан эртем аппаратураны ай-тавында ажылдап чорутуу. Таарыштырылга- саналга төвү келген информацияны сайгарып, таарыштыр ажылдап турар.

СЭТА-НЫҢ ДЫНАДЫ

Наадымга үткүштүр

Улуг-Хем районунуң Жаанов атыг колхозунуң хойжугу Дочка Даспаан-оол ам ол ажылыга сөчүл болгон. Бу үеңиң иштинде ол төрдүн колхозуна 5000 ажыг баш хойну өстүрүп берген. Сөөлү, чылдарда ажылаа ооң дуржулаам улам байып, төрүүр чүс хойга онааштыр 1965 чылда 102, эрткен чылгы 105, а бо чылгы 98 хураган чылгы мөңдү ол, хөй бурунүндө 2,5 кг дүктү кырып ал келген. Оң хөй-лары ам-даа оолдоамыан. Ынчанга төрүүр чүс хойга онааштыр 100 ажыг хураганны бо чылгы баш, амыр дээр юбилейлиг чылды, социалистик хулааланы күүсөдир аразы бар.

Амы үедө ооң адым колхозтуң хүндүлгө салышында кирген. Ол ам малчынарны республика Наадымга киржир эрге дээш кызымак ажылдап турар.

С. НАМЧАН.

Биң-Хем районда «Кызыл таарачын» колхозтун муракчы саагызы Байыр Элексей Маадыр-ованың ады чугле Билейлиг фермаында эвес, харын бугу республикада сургажан. Юбилейлиг чылдын бирги кварталында Элексей Маадыр тос центнер сүттү дужаган. Май айда ол инек бурунүндө 322 кг сүттү саап алган.

Элексей Маадырнының ол чөмөннүн оон Кызыл Тук орден-биле шаңгалганын дүлүзү-биле бадыткап турар. Алаа коммунисттик күш-ажылды салышкын деп хундулуг аты тымысканы база таарылга эвес.

Муракчы саагынын үлегер-чижээ эселерге ажыкты өөрдилте апарган.

Чурукта: Байыр Элексей Маадыр.

Чуруу болгаш сөзү И. Лаврову.

Тараа шөлдеринде

Улуг-Хем районун «УТКА 25 чылы» совхозунуң Арыскан салбырынын механизаторлары тараа культураларынын чажылдазын дооскан. Сезон үезинде механизаторлар А. Эртен-оол, М. Сырбыкай, Б. Очур, С. Шоор-оол, Б. Базыр-оол олар шылагараннар.

Х. БИЧЕ-ООЛ.

Барың-Хемчик районун «Шекпээр» совхозунуң тараажылары чакы тарылганы июнь 5-те дооскан.

Амгы үедө ажыл-агыйнын тараа шөлдеринде чайгы сугарылга ажылдары калбарып турар. Бу ажылда 8 эвөндө нитизин-биле 40 кижи хаара туттунган. Сөөлүг хүн-нерге чедир 237 га кызылтасты сугтарган.

М. ЧҮЛДҮМ.

Дүвүрээзининг медээ

Тарааны мал чий берген!

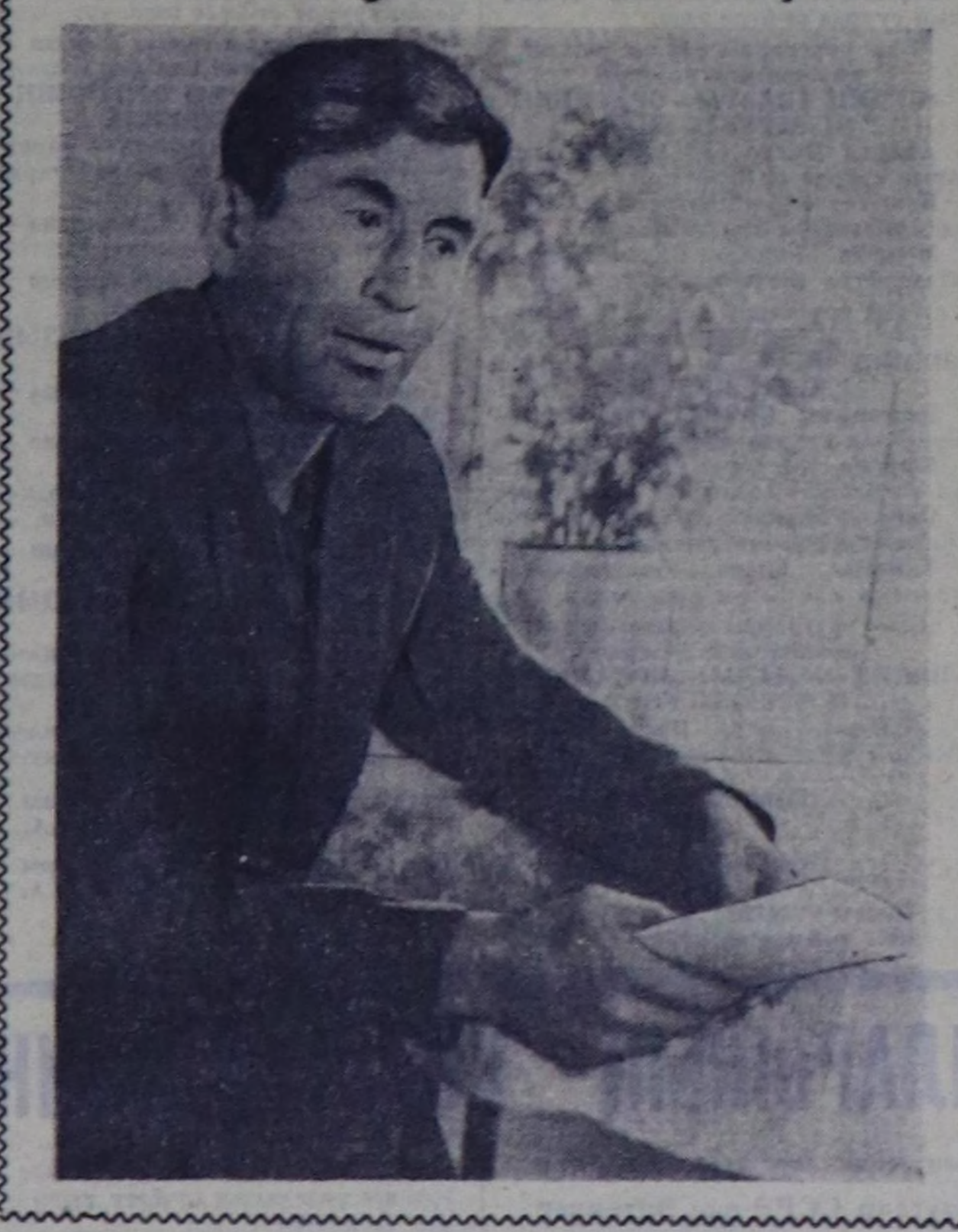
Улуг-Хем районун «Күш-ажылдыг хосту» колхозунуң №1 трактор-хөвү бригаданың тараажылары тараа культураларынын чажылдазын эки агротехниктиг хуузалара организаастап чорутканын, ынчанга амгы үедө оң өзүмү эки, тараалар негээрарты өзүп үнүп, оң өстүргөн кижи-лериниң сөтикл-салгыжын өөртү берген. Ынчалда-даа ол чагаай тараалары кадат чик малдар, хаваңгар таптай басып, чил эгелей берген.

Ылаңгыг колхозтуң төп суурун чөгүндө чагай тарааларын суурун чурттакчыларын кадат чөк инектери, бязалары, хаваңгары чаза басып ылаштырып, чил турарлар, чүге дээр сууру долганар намаалар бо үедө чөдир септелериниң, шаарлар, чамдык черлери барып шукулаан.

А колхозтуң удуртукчулары, улусчу контролыга дуулаар бөлүктүң кеңигүннери, чурттакчылар боттары малдар тарааны чаза басып чулуп чил чөрүп турарын чүге караң ужу-биле көрүп эртип турарлар?

Д. ХУУРАН-ООЛ.

Коммунисттик күш-ажыл дээш

ОРГАНИЗАСТААРЫЛ?

Оларын дугайында профессионал организаациялары база салып салып турар чүе — дээш, эп Матсонун оон ынай уламчылаану болза — СЭКП Тыва обкомунуң болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң үндүргөн доктаалында үндөзүлп, Кызыл хоорайны ажылчы чоңунуң дыштанылыгы организаастаары-биле хоорай долгандыр алаан каш зоналарын тургузуп турар. Ол болза Дус-Халге, Көк-Тейниң арга-маштыг депискаарыга, Чагытай хөлдө болгаш өске-даа черлерге дыштаныр-дыр. Чоңуну дыштанырына таарымчалыг байдаларына магазиннерни, чөмөннөр черлерин, спортчу дөргөлөрүн ол черлерге база организаастаар. Оон ынай бо үстүндө черлерге дыштаныр кижилер улуг эвес өртөк-биле хөлдөдөп алгаш ажылдап болур, чижээ, бөмбүк, примус, азы чөм хайындырар гаа плита, смиртыкчы, судан камгаланырынга, эпитринге хергелээр уруп каан резина тырык дөөн шыкшачуулерин алаа белектөөр турар.

Владимир Ильич Ленинниң Шүшенскөе музей-биле таныжар, Хову-Аксы болгаш Ак-Доурактын тудугтарыне үнүшкүнненин кылды дугайын база планнаан бис.

Турисм талазы-биле чөвүдө тусай автобус бар, күзелдиг кижилер Тыныгы, Красноярск крайның кайчы-даа маршрутунга ук автобуска чагыг кылгаш, дыштаныр, чер кезип чоруп болур.

Сорулга болза, юбилейлиг бо чылда ажылчы чоңунуң дыштанылыгынын шына, таарымчалыг организаастаар, ол дээр улуг сагыш салышкынын салыр ужурулуг бис — деп, эп Матсон түндүкүндө чугулаан.

Көдээ тудугчулар

Чөөн-Хемчик районун «Искра» көдээ ажыл-агый эргелигиниң тудугчулары бо юбилейлиг чылдын эгелеринде тура эрес-шудуругу ажылдап, тудугтарынын шынарыг болгаш хуусаазында ажылгалга кирик дээр социалистик чарышты улам-на калбартып турар.

Ам колхозтун тудуг участоктарында чеди тудугчу эвөлөп ажылдап турар. Тудуг ажылдарын чорударынын муруну чарында тудугчулар эржек чугула тудуг материалы — ийи муң ажыг кубометр машты белектээр тургаш, 2229 кубометрин белектээр.

Оон ынай он чурттага бажынарнын тудар турган. 11-ни ажыл-алга кирген.

Көдөөчү тудугчулар ийи хураган кажаанын, ийи сунар бажынын, бир тараа складын болгаш учуурлар ясли-салынын веранданын тудуп турар. Бир бөлүк тудугчулар көдөөк контролыны алдып, алаа немей улашкык тудугну кылдып дооскан.

Тудугчуларнын чамзыны чайгы театр тудуучу киргенер. Эштер Монгуш Доткан-оол, Ховалды Чыргал-оол баштаан эвөлөп куш-ажылга үлегерин көргүзүп, чугле кол тудуг ажылдарын күүсөдүп турар эвес, харын ишти дөргөлгө киңизингэй салып, шынарыг кылган тудугтары дужаап турар.

Көдээ тудугчулар

Көдээ тудугчулар ийи хураган кажаанын, ийи сунар бажынын, бир тараа складын болгаш учуурлар ясли-салынын веранданын тудуп турар. Бир бөлүк тудугчулар көдөөк контролыны алдып, алаа немей улашкык тудугну кылдып дооскан.

Тудугчуларнын чамзыны чайгы театр тудуучу киргенер. Эштер Монгуш Доткан-оол, Ховалды Чыргал-оол баштаан эвөлөп куш-ажылга үлегерин көргүзүп, чугле кол тудуг ажылдарын күүсөдүп турар эвес, харын ишти дөргөлгө киңизингэй салып, шынарыг кылган тудугтары дужаап турар.

ДЫШТАНЫР ХVН БУДУУЗУНДЕ

Найраалдың тармактары

ЛАТЫШ ШҮЛҮКЧҮНҮҢ ЧАА ЧОГААЛДАРЫ

«Шың» солунга эрткен күзүн чуркучу, журналист, шүлүкчү база балкыч латыш өнүктөрү чоораан чүве. Олар бистиң Тываның кижилеринин, бойдузунуң дугайында кылган ажилдарын ук чериң чоңунга парлаага, радио, делгелге дамчыш-

тыр канчаар магадап, мактап көргүзүп турарын номчукчуларга дыктаткан бис. Ам Латыш шүлүкчү Олафс Гутманнтин Сибирь болгаш Тыва дугайында оң бижигилээн чаа чогаалдарын номчукчуларга ааанда бараалгаттывыс.

АЗИЯНЫҢ ТӨВҮНДЕ

Агаар өттүр чыдалган тураккал-даа Азиянык төвү бо деп айткан черге Терини чараш чектер-даа айырапнап, Теректер-даа изиг тышып, шыпыш турда. Тыва пештүң тоору шыкшап түрөң чаактыг. Тыва черде киш аң шыкшап шыкшап чараш Солун кысты — араг калды төрөң кысты Соңгу чүктүң огуу келген, ошканытты. Тараа үнгөн хоулардан чаагай чыт-даа, Тайгалардан келген салгың сырын-даа,

ШУШЕНСК ДУГАЙЫНДА

Шушенск сууруң чаны тайгаларда Шүтү чүве күсүк шыкча кире берген. Хайракан ижанаңиче кирер четкен. Хардан коргар дуураал чаныыткаан. Билтарамың бүрүлөр тоглап турда. Ында-мында чүдө күсүкү куштар ойнап. Андаар үе четке келген. Анчыларын Арга-сынар келер деп кийиң дей берген. Адакың күсүкү арай орай үезинде Адыр боозун агиннекен, кепка берттүг. Эртти төнүг, көсүк чиге карактарың Эдиле ачым араг келип башып чоораан. Бортук күсүкү ол-бо ныштар бакан келип

СЫҢ ЭДИП ТУР

Бара дондак шарлаңчыкты саргаргытып. Тая-сады дамды чажың тогладыты. Халаалың хун кызыл от бооп алып чорда. Тайга бакың сымныңын үвү төлөйдүп тур. — Бортуш чок сының мезең күжүң дөгөн жөмө. Көжа тургаш, үнер алып адитпадем. Хораш чор сен, экин айү келгичи-дир! — деп.

Ол-ла дүште изиг хунуң шонжу-даа Ошканын баар арга-даа чок бодурутту. Мурнуу чүктүң изиг хунуң турда. Мунчулук чок магаалы-ла ошканың-дир! Алуумузрөн арзынарга, сеткилер чагайыңа, Хундулачеч чакынарга алааргадым. Мага-ботта соңгу чүктүң серинин-даа Азиянык төвүн орта шыгжаар ийик мен. Барык бүгү сеткилерин халыңың-даа Арыттырбайн силерге мен бээр ийик мен.

Хонгулап каап ужуп турда, дамгы ачың өндүр бекеш пөштер бакан көрүп, Бөскөк бышкан тооруктарың бодан чоораан. Эдиле чүве, аялал чооруң киреңизде Эдег өске чүве бодан бижиттиңиз. Арат чоңуң келир өйүн шүт билдип, Ажык соңга өттүр көрүп, бодангазым. Болук күсүкү шыкшап бодун дадалап хонуп. Пөштөр тооруң чеге дүжүп турууңа-ла, Чаартынар бөмбөктөктө Ленин кичан Чызык чокка ылар көрүп, бодан алган.

Очулдурган Б. ХОВЕНКЕИ.

Хогайдыр сурдуг чыгы тарап үндү. — Шаараарган мыйыстарым — күчүм ол-дур. Чанымыңа кел, хавааң дөгөм, үсүлөкчии. Сарынаарган чачың бер, сымы! Дүргөн кел! — деп. Чаның тарааш, араг келир уютадым. Латыш дымдан даарыштырып очулдурган М. МЕНИН-ЛОПСАН.

Шақ ол хөгүтү ирейиң ам-даа сактып чоруур мен. Оң бугуруулаулар бек, кезеңде-ле шовола кара карартам, арай өскөрөң чоруур тарамык салдары, уази болгаш күдөр мага-боду сактыкымда ол-ла хөгүтү көстүп чоруур.

А угаан-медерелинде оң-даа артык сиңилге берген чүве — оң солтук болгаш хөгүтү тугаалар-дир.

Ол хөгүтү ирейиң каш чымдар мурунда чок аларганы харааданч-дыр. Оң хой-хой тугааларыңдан дыңдап алганым чамдык тава-рымдарың бижирини орадамжы көрей.

Ол ирейиң Хөөрээр деп толаалар чүве.

ТУРУГ КЫРЫНДАН

Меня, кырган акымды, мылча на-зымааже түтү көрбөн дээр. Тураа-уази, тугаа — мөгө-даа чордум. Ар-баш, сукумга ат-сугарык-даа чор-дум, ачы, малчың-ла чордум.

Черле млыш, олар тын бекан чок чоораан акым боор мен, аа.

Шаанда Чаа-Хал бакымың тайга-ымдан тооруктап чоораа мен. Контук амык жөн ол. Таалымны шай хаймыдырың чедирбей иштей шаан алган, кедерге беким — чүс кулаш-тан-даа ажык хире туртуңуң кырыңга таапылап олар мен ийиң. Боду-мун бодадарыма чардыккаш, киди-м-бир шыманың эскербей барган-ым ол мыйнаа: хеп-хереңер бир-ле амытаның хорөгөтөгөн алымдыдан сырбаш кылганым, тура халып кез-генниң беким эскербей барып-тир мен. Доп-дораян хай көрүмдүк: мез-дөжөк угул, ушпан терек даамың дег, да-иреге ийи бутканың, мезең халымыңды кырында чалтай бер-ген түр. Кезеңе шала бергенде, чы-ныш-сымың чок араган болгай, шы-пан-ла сестри-даа берип-тир мен. Боом-даа, бижан-даа бар эвес. Бым-дай дүжүп чыда-ла, оң чер ажа куспааче кире халык берип-тир мен. Ана, сөөктөр кызырап түс-боор! Ыччала-даа мени уу-чаа ту-дуптары аңаа белең эвес болгамы ол мыйнаа, туртуңу куду октап ба-дырар деп баарды шыкшап. А мен:

«Бо кузугуруну кеземче чокка каап-тарга болуур чор бө?» деп бодай каалаш (оңу бодарга, кизиктиң угааны кедерге-ле дүрген боор чү-ве ийиң), мени шыдавал чымдар, оң хоудундан так аспаптыкымды, туртуңу куду ийиле синалдиң ба-дымтымыс. Даг-ирек менден каш катан аар болган, мени муруй сал-байтын бадм чымдар. Ол араамды бир-ле ыргак чүве мени эдерип кел чор. Сегирип адым —

Хөөрээрнин чугаалары

дизам болду. Илтикей кааптым. Оон аджымда бир чүве өйдү-гү чоруруңу билдип кааш көө-рүмге, ийи-үш хире тоорук сайы болду. Бирээни орта казып каалкап болган мен деп! Черге кезиң дүшкөп, тымып чадап чыттым. Оон ковайың кээрмеге, демги дайымыңа алаамды чымдар. Оң чиге-ле кырыпта кези дүшкөн болдум. Ол кезек чоуруулап чыда өлүп каган.

Мымдыг таваарымада кол-ла чүве — денкеледен болуур. Мен шыкшап аа!

ЭНДЕГ-БИЛЕ

Бир эвес ак-кара чокка чугаалар болза, амгы чамдык амытаның кайтар мен ийиң, оол: чүгө дамык ууштар апаргаш-ла, арага-дырга хандым, мыда-мында ушпан-турган, каамак-бузук кылган, чоруулар болуур-дур. А мен мылча назымааже ол арага деп чүвениң эриңмеке-да дегин көрбөн мен! Ой, шыкшап, дегин көрбөн деп чүм боор, дегин көр-ген мен. Ыччала-даа ол беким эскер-биле болган чор.

Бир катан, күсүкөр чайым, кып-тага кажаң-хораш септен чоораап, дүзе келген мен. Оон ишти удуң каган боорга, оттурбайн, чем-апы-ты бодуң-ла кымрактан эгезең мен. Бир хува соктаан тарааны каап

Эрзин кожомыктары

Макум суу дег кылаш кымык Мөрөн-Хемик суу-ла-дыр. Бөлүк-бөлүк өттөн чоруур «Мөрөк» калхоз сууру-ле-дир. Чайыр шыкшап кылаш кымык Шахыя Эрзин суу-ла-дыр. Чатты берген өттөн чоруур «Чаа орук» сууру-ле-дир.

ЧЗЭБИ АДЫРЛЫГ

Бир катан Хөөрээр ирейиң чыгар айтырар деп:

«Сен чөбөң адырдык сымы көр-ген сен бе, аа?»

Мен эдесиниң-даа, магадап-даа келеш:

«Чок!» — дидим.

«А мен көргөн мен. Андык шаамды Чаа-Хал бакымыңа сымнап чоорап, таваарыңан мен. Киди-ве мыйымың үзелгит үзөң чүве.»

Узуу дөргө мезгилең чүве боор!

Аңаа көрдө, бо бакымың беким бешиң аңаа бир чүве-дур өң. Ийик эрзи кара боозу-ла болгай мен. Белең куаш хире чоошупал алган, ол сымның удуң чагайың кайган, мыйытарыңды адырарың чөбөңге чедир млан сапал алган: «Магалык кезик бо-ла-дыр деп хонтак сөгк-кит-биле тас кодуучуе үш улаштыр каадымдылаптың. Ыччала-даа сымн хонп маңаас-даа, барып ушпаас-даа кылшатп чоруур болган. Кай-гамыңдан тура халык көрмөгө, ам харын хонюңу-хонючк маңштар болбаактың. Турган чериңге баарың-ла ол сымның кезиңге кара боош-туп отура берген, менден сүздө-өп-сүздө-өп айтырар чыга!»

«Узуу дөргө мезгилең чүве боор! Аңаа көрдө, бо бакымың беким бешиң аңаа бир чүве-дур өң. Ийик эрзи кара боозу-ла болгай мен. Белең куаш хире чоошупал алган, ол сымның удуң чагайың кайган, мыйытарыңды адырарың чөбөңге чедир млан сапал алган: «Магалык кезик бо-ла-дыр деп хонтак сөгк-кит-биле тас кодуучуе үш улаштыр каадымдылаптың. Ыччала-даа сымн хонп маңаас-даа, барып ушпаас-даа кылшатп чоруур болган. Кай-гамыңдан тура халык көрмөгө, ам харын хонюңу-хонючк маңштар болбаактың. Турган чериңге баарың-ла ол сымның кезиңге кара боош-туп отура берген, менден сүздө-өп-сүздө-өп айтырар чыга!»

«Узуу дөргө мезгилең чүве боор! Аңаа көрдө, бо бакымың беким бешиң аңаа бир чүве-дур өң. Ийик эрзи кара боозу-ла болгай мен. Белең куаш хире чоошупал алган, ол сымның удуң чагайың кайган, мыйытарыңды адырарың чөбөңге чедир млан сапал алган: «Магалык кезик бо-ла-дыр деп хонтак сөгк-кит-биле тас кодуучуе үш улаштыр каадымдылаптың. Ыччала-даа сымн хонп маңаас-даа, барып ушпаас-даа кылшатп чоруур болган. Кай-гамыңдан тура халык көрмөгө, ам харын хонюңу-хонючк маңштар болбаактың. Турган чериңге баарың-ла ол сымның кезиңге кара боош-туп отура берген, менден сүздө-өп-сүздө-өп айтырар чыга!»

«Узуу дөргө мезгилең чүве боор! Аңаа көрдө, бо бакымың беким бешиң аңаа бир чүве-дур өң. Ийик эрзи кара боозу-ла болгай мен. Белең куаш хире чоошупал алган, ол сымның удуң чагайың кайган, мыйытарыңды адырарың чөбөңге чедир млан сапал алган: «Магалык кезик бо-ла-дыр деп хонтак сөгк-кит-биле тас кодуучуе үш улаштыр каадымдылаптың. Ыччала-даа сымн хонп маңаас-даа, барып ушпаас-даа кылшатп чоруур болган. Кай-гамыңдан тура халык көрмөгө, ам харын хонюңу-хонючк маңштар болбаактың. Турган чериңге баарың-ла ол сымның кезиңге кара боош-туп отура берген, менден сүздө-өп-сүздө-өп айтырар чыга!»

«Узуу дөргө мезгилең чүве боор! Аңаа көрдө, бо бакымың беким бешиң аңаа бир чүве-дур өң. Ийик эрзи кара боозу-ла болгай мен. Белең куаш хире чоошупал алган, ол сымның удуң чагайың кайган, мыйытарыңды адырарың чөбөңге чедир млан сапал алган: «Магалык кезик бо-ла-дыр деп хонтак сөгк-кит-биле тас кодуучуе үш улаштыр каадымдылаптың. Ыччала-даа сымн хонп маңаас-даа, барып ушпаас-даа кылшатп чоруур болган. Кай-гамыңдан тура халык көрмөгө, ам харын хонюңу-хонючк маңштар болбаактың. Турган чериңге баарың-ла ол сымның кезиңге кара боош-туп отура берген, менден сүздө-өп-сүздө-өп айтырар чыга!»

«Узуу дөргө мезгилең чүве боор! Аңаа көрдө, бо бакымың беким бешиң аңаа бир чүве-дур өң. Ийик эрзи кара боозу-ла болгай мен. Белең куаш хире чоошупал алган, ол сымның удуң чагайың кайган, мыйытарыңды адырарың чөбөңге чедир млан сапал алган: «Магалык кезик бо-ла-дыр деп хонтак сөгк-кит-биле тас кодуучуе үш улаштыр каадымдылаптың. Ыччала-даа сымн хонп маңаас-даа, барып ушпаас-даа кылшатп чоруур болган. Кай-гамыңдан тура халык көрмөгө, ам харын хонюңу-хонючк маңштар болбаактың. Турган чериңге баарың-ла ол сымның кезиңге кара боош-туп отура берген, менден сүздө-өп-сүздө-өп айтырар чыга!»

«Узуу дөргө мезгилең чүве боор! Аңаа көрдө, бо бакымың беким бешиң аңаа бир чүве-дур өң. Ийик эрзи кара боозу-ла болгай мен. Белең куаш хире чоошупал алган, ол сымның удуң чагайың кайган, мыйытарыңды адырарың чөбөңге чедир млан сапал алган: «Магалык кезик бо-ла-дыр деп хонтак сөгк-кит-биле тас кодуучуе үш улаштыр каадымдылаптың. Ыччала-даа сымн хонп маңаас-даа, барып ушпаас-даа кылшатп чоруур болган. Кай-гамыңдан тура халык көрмөгө, ам харын хонюңу-хонючк маңштар болбаактың. Турган чериңге баарың-ла ол сымның кезиңге кара боош-туп отура берген, менден сүздө-өп-сүздө-өп айтырар чыга!»

«Узуу дөргө мезгилең чүве боор! Аңаа көрдө, бо бакымың беким бешиң аңаа бир чүве-дур өң. Ийик эрзи кара боозу-ла болгай мен. Белең куаш хире чоошупал алган, ол сымның удуң чагайың кайган, мыйытарыңды адырарың чөбөңге чедир млан сапал алган: «Магалык кезик бо-ла-дыр деп хонтак сөгк-кит-биле тас кодуучуе үш улаштыр каадымдылаптың. Ыччала-даа сымн хонп маңаас-даа, барып ушпаас-даа кылшатп чоруур болган. Кай-гамыңдан тура халык көрмөгө, ам харын хонюңу-хонючк маңштар болбаактың. Турган чериңге баарың-ла ол сымның кезиңге кара боош-туп отура берген, менден сүздө-өп-сүздө-өп айтырар чыга!»

«Узуу дөргө мезгилең чүве боор! Аңаа көрдө, бо бакымың беким бешиң аңаа бир чүве-дур өң. Ийик эрзи кара боозу-ла болгай мен. Белең куаш хире чоошупал алган, ол сымның удуң чагайың кайган, мыйытарыңды адырарың чөбөңге чедир млан сапал алган: «Магалык кезик бо-ла-дыр деп хонтак сөгк-кит-биле тас кодуучуе үш улаштыр каадымдылаптың. Ыччала-даа сымн хонп маңаас-даа, барып ушпаас-даа кылшатп чоруур болган. Кай-гамыңдан тура халык көрмөгө, ам харын хонюңу-хонючк маңштар болбаактың. Турган чериңге баарың-ла ол сымның кезиңге кара боош-туп отура берген, менден сүздө-өп-сүздө-өп айтырар чыга!»

«Узуу дөргө мезгилең чүве боор! Аңаа көрдө, бо бакымың беким бешиң аңаа бир чүве-дур өң. Ийик эрзи кара боозу-ла болгай мен. Белең куаш хире чоошупал алган, ол сымның удуң чагайың кайган, мыйытарыңды адырарың чөбөңге чедир млан сапал алган: «Магалык кезик бо-ла-дыр деп хонтак сөгк-кит-биле тас кодуучуе үш улаштыр каадымдылаптың. Ыччала-даа сымн хонп маңаас-даа, барып ушпаас-даа кылшатп чоруур болган. Кай-гамыңдан тура халык көрмөгө, ам харын хонюңу-хонючк маңштар болбаактың. Турган чериңге баарың-ла ол сымның кезиңге кара боош-туп отура берген, менден сүздө-өп-сүздө-өп айтырар чыга!»

«Узуу дөргө мезгилең чүве боор! Аңаа көрдө, бо бакымың беким бешиң аңаа бир чүве-дур өң. Ийик эрзи кара боозу-ла болгай мен. Белең куаш хире чоошупал алган, ол сымның удуң чагайың кайган, мыйытарыңды адырарың чөбөңге чедир млан сапал алган: «Магалык кезик бо-ла-дыр деп хонтак сөгк-кит-биле тас кодуучуе үш улаштыр каадымдылаптың. Ыччала-даа сымн хонп маңаас-даа, барып ушпаас-даа кылшатп чоруур болган. Кай-гамыңдан тура халык көрмөгө, ам харын хонюңу-хонючк маңштар болбаактың. Турган чериңге баарың-ла ол сымның кезиңге кара боош-туп отура берген, менден сүздө-өп-сүздө-өп айтырар чыга!»

«Узуу дөргө мезгилең чүве боор! Аңаа көрдө, бо бакымың беким бешиң аңаа бир чүве-дур өң. Ийик эрзи кара боозу-ла болгай мен. Белең куаш хире чоошупал алган, ол сымның удуң чагайың кайган, мыйытарыңды адырарың чөбөңге чедир млан сапал алган: «Магалык кезик бо-ла-дыр деп хонтак сөгк-кит-биле тас кодуучуе үш улаштыр каадымдылаптың. Ыччала-даа сымн хонп маңаас-даа, барып ушпаас-даа кылшатп чоруур болган. Кай-гамыңдан тура халык көрмөгө, ам харын хонюңу-хонючк маңштар болбаактың. Турган чериңге баарың-ла ол сымның кезиңге кара боош-туп отура берген, менден сүздө-өп-сүздө-өп айтырар чыга!»

«Узуу дөргө мезгилең чүве боор! Аңаа көрдө, бо бакымың беким бешиң аңаа бир чүве-дур өң. Ийик эрзи кара боозу-ла болгай мен. Белең куаш хире чоошупал алган, ол сымның удуң чагайың кайган, мыйытарыңды адырарың чөбөңге чедир млан сапал алган: «Магалык кезик бо-ла-дыр деп хонтак сөгк-кит-биле тас кодуучуе үш улаштыр каадымдылаптың. Ыччала-даа сымн хонп маңаас-даа, барып ушпаас-даа кылшатп чоруур болган. Кай-гамыңдан тура халык көрмөгө, ам харын хонюңу-хонючк маңштар болбаактың. Турган чериңге баарың-ла ол сымның кезиңге кара боош-туп отура берген, менден сүздө-өп-сүздө-өп айтырар чыга!»

«Узуу дөргө мезгилең чүве боор! Аңаа көрдө, бо бакымың беким бешиң аңаа бир чүве-дур өң. Ийик эрзи кара боозу-ла болгай мен. Белең куаш хире чоошупал алган, ол сымның удуң чагайың кайган, мыйытарыңды адырарың чөбөңге чедир млан сапал алган: «Магалык кезик бо-ла-дыр деп хонтак сөгк-кит-биле тас кодуучуе үш улаштыр каадымдылаптың. Ыччала-даа сымн хонп маңаас-даа, барып ушпаас-даа кылшатп чоруур болган. Кай-гамыңдан тура халык көрмөгө, ам харын хонюңу-хонючк маңштар болбаактың. Турган чериңге баарың-ла ол сымның кезиңге кара боош-туп отура берген, менден сүздө-өп-сүздө-өп айтырар чыга!»

«Узуу дөргө мезгилең чүве боор! Аңаа көрдө, бо бакымың беким бешиң аңаа бир чүве-дур өң. Ийик эрзи кара боозу-ла болгай мен. Белең куаш хире чоошупал алган, ол сымның удуң чагайың кайган, мыйытарыңды адырарың чөбөңге чедир млан сапал алган: «Магалык кезик бо-ла-дыр деп хонтак сөгк-кит-биле тас кодуучуе үш улаштыр каадымдылаптың. Ыччала-даа сымн хонп маңаас-даа, барып ушпаас-даа кылшатп чоруур болган. Кай-гамыңдан тура халык көрмөгө, ам харын хонюңу-хонючк маңштар болбаактың. Турган чериңге баарың-ла ол сымның кезиңге кара боош-туп отура берген, менден сүздө-өп-сүздө-өп айтырар чыга!»

«Узуу дөргө мезгилең чүве боор! Аңаа көрдө, бо бакымың беким бешиң аңаа бир чүве-дур өң. Ийик эрзи кара боозу-ла болгай мен. Белең куаш хире чоошупал алган, ол сымның удуң чагайың кайган, мыйытарыңды адырарың чөбөңге чедир млан сапал алган: «Магалык кезик бо-ла-дыр деп хонтак сөгк-кит-биле тас кодуучуе үш улаштыр каадымдылаптың. Ыччала-даа сымн хонп маңаас-даа, барып ушпаас-даа кылшатп чоруур болган. Кай-гамыңдан тура халык көрмөгө, ам харын хонюңу-хонючк маңштар болбаактың. Турган чериңге баарың-ла ол сымның кезиңге кара боош-туп отура берген, менден сүздө-өп-сүздө-өп айтырар чыга!»

«Узуу дөргө мезгилең чүве боор! Аңаа көрдө, бо бакымың беким бешиң аңаа бир чүве-дур өң. Ийик эрзи кара боозу-ла болгай мен. Белең куаш хире чоошупал алган, ол сымның удуң чагайың кайган, мыйытарыңды адырарың чөбөңге чедир млан сапал алган: «Магалык кезик бо-ла-дыр деп хонтак сөгк-кит-биле тас кодуучуе үш улаштыр каадымдылаптың. Ыччала-даа сымн хонп маңаас-даа, барып ушпаас-даа кылшатп чоруур болган. Кай-гамыңдан тура халык көрмөгө, ам харын хонюңу-хонючк маңштар болбаактың. Турган чериңге баарың-ла ол сымның кезиңге кара боош-туп отура берген, менден сүздө-өп-сүздө-өп айтырар чыга!»

«Узуу дөргө мезгилең чүве боор! Аңаа көрдө, бо бакымың беким бешиң аңаа бир чүве-дур өң. Ийик эрзи кара боозу-ла болгай мен. Белең куаш хире чоошупал алган, ол сымның удуң чагайың кайган, мыйытарыңды адырарың чөбөңге чедир млан сапал алган: «Магалык кезик бо-ла-дыр деп хонтак сөгк-кит-биле тас кодуучуе үш улаштыр каадымдылаптың. Ыччала-даа сымн хонп маңаас-даа, барып ушпаас-даа кылшатп чоруур болган. Кай-гамыңдан тура халык көрмөгө, ам харын хонюңу-хонючк маңштар болбаактың. Турган чериңге баарың-ла ол сымның кезиңге кара боош-туп отура берген, менден сүздө-өп-сүздө-өп айтырар чыга!»

«Узуу дөргө мезгилең чүве боор! Аңаа көрдө, бо бакымың беким бешиң аңаа бир чүве-дур өң. Ийик эрзи кара боозу-ла болгай мен. Белең куаш хире чоошупал алган, ол сымның удуң чагайың кайган, мыйытарыңды адырарың чөбөңге чедир млан сапал алган: «Магалык кезик бо-ла-дыр деп хонтак сөгк-кит-биле тас кодуучуе үш улаштыр каадымдылаптың. Ыччала-даа сымн хонп маңаас-даа, барып ушпаас-даа кылшатп чоруур болган. Кай-гамыңдан тура халык көрмөгө, ам харын хонюңу-хонючк маңштар болбаактың. Турган чериңге баарың-ла ол сымның кезиңге кара боош-туп отура берген, менден сүздө-өп-сүздө-өп айтырар чыга!»

«Узуу дөргө мезгилең чүве боор! Аңаа көрдө, бо бакымың беким бешиң аңаа бир чүве-дур өң. Ийик эрзи кара боозу-ла болгай мен. Белең куаш хире чоошупал алган, ол сымның удуң чагайың кайган, мыйытарыңды адырарың чөбөңге чедир млан сапал алган: «Магалык кезик бо-ла-дыр деп хонтак сөгк-кит-биле тас кодуучуе үш улаштыр каадымдылаптың. Ыччала-даа сымн хонп маңаас-даа, барып ушпаас-даа кылшатп чоруур болган. Кай-гамыңдан тура халык көрмөгө, ам харын хонюңу-хонючк маңштар болбаактың. Турган чериңге баарың-ла ол сымның кезиңге кара боош-туп отура берген, менден сүздө-өп-сүздө-өп айтырар чыга!»

«Узуу дөргө мезгилең чүве боор! Аңаа көрдө, бо бакымың беким бешиң аңаа бир чүве-дур өң. Ийик эрзи кара боозу-ла болгай мен. Белең куаш хире чоошупал алган, ол сымның удуң чагайың кайган, мыйытарыңды адырарың чөбөңге чедир млан сапал алган: «Магалык кезик бо-ла-дыр деп хонтак сөгк-кит-биле тас кодуучуе үш улаштыр каадымдылаптың. Ыччала-даа сымн хонп маңаас-даа, барып ушпаас-даа кылшатп чоруур болган. Кай-гамыңдан тура халык көрмөгө, ам харын хонюңу-хонючк маңштар болбаактың. Турган чериңге баарың-ла ол сымның кезиңге кара боош-туп отура берген, менден сүздө-өп-сүздө-өп айтырар чыга!»

«Узуу дөргө мезгилең чүве боор! Аңаа көрдө, бо бакымың беким бешиң аң